

I 16

SLOVENSKI * TISK *

1

1 · 9 · 3 · 0

IZDAJA · ZVEZA
FAKTORJEV ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

REVIJA „SLOVENSKI TISK“ IZHAJA 10KRAT NA LETO
IZDAJATELJ ZA „ZVEZO FAKTORJEV V SLOVENIJI“ FRANCĚ ŠTRUKELJ, LJUBLJANA
UREDNIK MIROSLAV AMBROŽIČ, LJUBLJANA, AZBETOVA ULICA 1
TISK DELNIŠKE TISKARNE, D. D. V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ)
LETNA NAROČNINA DIN 70.—. POSAMEZNE ŠTEVILKE PO DIN 7.—
OGLASI PO DOGOVORU
VSE PRAVICE SÍ PRIDRŽUJE UREDNIK

PAPIR ZDRUŽENIH PAPIRNIC VEVČE, GORIČANE IN MEDVODE D. D. V LJUBLJANI

O CARINJENJE

vseh uvoznih, izvoznih
in tranzitnih pošilk
oskrbi hitro, skrbno in
po najnižji tarifi

RAJKO TURK
carinski posrednik
LJUBLJANA
Masarykova cesta št. 9
(nasproti carinarnice)

Revizija pravnega
zaračunavanja carine
po meni deklarirane
nega blaga in vse in-
formacije brezplačno

RAAB & GROSSMANN

MÜNCHEN 2 NW 6
ROTTMANNSTRASSE 9-13

STARA, V NAJVEČJIH
TISKARNAH IN KNJIGO-
VEZNICAH UVELJAV-
LJENA TVRDKA · ŠTRO-
KOVNA TRGOVINA ZA
VSE POTREBŠČINE
KNJIGOVEZNIC

USTANOVLJENO
1886

MERCINA IN DRUG

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

LJUBLJANA

KOLODVORSKA ULICA 8

TELEFON ŠT. 2232

GLAVNO ZASTOPSTVO IN SAMOPRODAJA
ZA SLOVENIJO VSEH IZDELKOV TOVARNE
ZA DOKUMENTNI IN KARTNI PAPIR

BRATJE PIATNIK, RADEČE

Op 28.12.1949 fa
AKK

R II 16/2
1930-1932

N 28.12.1909/2711

SLOVENSKI TISK

V Ljubljani, dne 15. novembra 1930. — II. knjiga, št. 1.

IZ ZGODOVINE TISKARSTVA V SLOVENIJI

DR. JANKO ŠLEBINGER

1. JOŽEF SASSENBERG

Izmed treh tiskarn, ki jih je imela Ljubljana od 1786 do francoske okupacije, se je v tedanji težki borbi za obstanek rešila Kleinmayrova pred propadom z najemniki in z dohodki žužemberške papirnice, dokler je ni 1817 prevzel mladi Ignac Kleinmayr, ki je podjetje zopet dvignil. Meseca marca 1795 je dala Tekla K. tiskarno in knjigarno za deset let v najem Andreju Gasslerju, in ko se je ta 1804 preselil na Dunaj, je dobil podjetje v najem urednik Laibacher Zeitung in Wochenblatta Jurij Stadelmann, ki pa je že 15. januarja 1807 umrl. Zadnji najemnik je bil Jožef Sassenberg. Z njim je sklenila lastnica meseca januarja 1809 pogodbo za tiskarno, knjigarno in pravico za izdajanje časnika, ki je bil takrat združen z Leop. Egerjevim, ter za ves inventar za dobo šest let, t. j. do 31. decembra 1814. Letno najemnino 700 gld. mora najemnik plačati v polletnih obrokih po 350 gld. naprej ter voditi podjetje pod naslovom zakupnice, a brez njenih obveznosti. Ako bi bile v tej dobi potrebne nove črke, jih nabavi Sassenberg sporazumno z lastnico tiskarne na njene stroške. Po šestih letih more najemnik zakup prekiniti, toda le, ako ga je leto dni prej odpovedal; inventar mora izročiti v istem stanju (in eadem quantitate), kakor ga je prevzel, eventualne pomanjkljivosti je nadomestiti «in natura oder equivalentem Werte». Ako pa se odpoved ni izvršila od nobene strani, sta obe stranki vezani za nadaljnjih šest let. Najemnik mora lastnici ves čas zakupa letno brezplačno oddati po dva izvoda

Laibacher Zeitung ter pogodbo, ki jo je lastnica sklenila s tiskarjema Leop. Egerjem in Retzerjem, vestno izpolnjevati. Zakupodavka je upravičena zakup pred končanim šestim letom takoj ukiniti, ako bi najemnik prevzete dolžnosti do Egerja, Retzerja in davčnega inspektorata vršil malomarno, ako bi polletnih najemninskih obrokov ne plačeval naprej, ako bi zneskov za poslani mu papir ne plačeval v gotovini in točno in ako bi se pri polletnih obračunih pokazal le najmanjši zastanek («und bey Abrechnung mit jedem halben Jahre den mindesten dießfälligen Rückstand anwachsen liebe»).

Sklenjena pogodba ni bila za Sassenberga ugodna. Vojni časi in visoki davki so občutno zmanjšali tiskarniške dohodke, s prihodom Francozov je začasno prenehala Laibacherica; Ljubljana je dobila četrto tiskarno: l'Imprimerie Impériale du Gouvernement des Provinces Illyriennes, ki so jo nastanili v kressiji; v njej je začel 3. oktobra 1810 izhajati «Télégraphe officiel». V dobi okupacije je Sassenberg natisnil francosko Tournalovo zbirko zakonov in moralnih naukov za mladino ilirskih pokrajin (1812), ki jo je urednik Telegrafa Charles Nodier neugodno ocenil (Tél. officiel 1813, št. 20); v začetku l. 1813. je izdal «Lokal- und Personalstand der Diözes von Laibach».

Po odhodu Francozov iz Ljubljane je z dovoljenjem generalnega gubernija začela dne 19. oktobra 1813 v Sassenbergovem založništvu zopet izhajati v vsakem oziru izboljšana «Ver-

einigte Laibacher Zeitung», z januarjem 1814 je obnovil prilogo «Laibacher Wochenblatt zum Nutzen und Vergnügen».

Da se osamosvoji, je prosil Sassenberg pred koncem zakupne pogodbe dne 8. oktobra 1814 gubernij za podelitev koncesije lastne tiskarne (um Verleihung eine Personalgerechtsame auf dieses Gewerbe für seine Person) z utemeljitvijo, da si je nabavil potrebne priprave¹, da je izvrševal tiskarstvo šest let v zadovoljstvo visokih uradov, da je tiskarska navodila in policijske predpise vedno strogo izpolnjeval, da je po rodu Ljubljčan in v svoji stroki (Kunst) popolnoma izučen ter z rodbino bogato obdarjen, da so bile za časa francoske vlade v Ljubljani štiri tiskarne in da potrebujejo že obstoječe tri tiskarne pri vsakem večjem izrednem slučaju tujo pomoč (ausländige Aushilfe). Gubernij je upošteval tedanje še negotove razmere ter je 31. januarja 1815 prošnjo odklonil, češ, ako bi se gubernij izselil iz Ljubljane, bi se zaslužek tiskarn občutno zmanjšal. Ker pa so gubernijski uradi ostali v Ljubljani in se je njih delokrog razširil še preko celovškega okrožja ter je bilo pričakovati še novih uradov, je vložil Sassenberg dne 11. septembra 1816 vnovič prošnjo, v kateri je ponovil razloge iz prve prošnje ter nato navedel neprilike iz prejšnjega leta, ko se je zopet uvedlo staro avstrijsko rekrutovanje in so se morale potrebne tiskovine naročiti v celjski in graški tiskarni, da je bilo mogoče začeti z uradovanjem. Poudaril je tudi dejstvo, da je izmed treh tiskarn le ena edina «mit einem im Fache ganz ausgelehrten und bewanderten Eigenthümer versehen». Svojo prošnjo je zaključil z besedami: «Wenn schon zu jener Zeit drey Buchdruckereyn nicht auszulangen vermochten, so leuchtet der zukünftige Drang, nachdem alle Landesbehörden vollkommen geordnet sein werden, wobei auch die Auflage der Schulbücher zu berücksichtigen ist, von selbst hervor, und läßt den Gefertigten mit Zuversicht hoffen, daß Ein Hochlöbl. k. k. Gubernium gnädig geruhen werden, eher einem Landeskinde und Familienvater durch die Ge-

währung seiner Bitte, die nebst dem zur Beschleunigung des höchsten Dienstes führet, unter die Arme zu greifen, als sich bey gehäuften Arbeiten in auswärtigen Buchdruckereyn, welche für die Güte und Reinlichkeit der Arbeit nicht so als ein Einheimischer angesehen werden können, versorgen zu lassen.»

Sassenbergovo prošnjo je poslal gubernierij 17. septembra okrožnemu uradu «mit Berücksichtigung auf die dermalen eingetretenen Verhältnisse und dadurch vermehrten Druckarbeiten um gütlichen Bericht». Ker sta okrožni urad in magistrat Sassenbergovo prošnjo priporočila, mu je gubernij dne 26. novembra 1816 podelil pravico za ustanovitev lastne tiskarne. Naknadni protest, ki so ga dne 9. decembra istega leta vložili Tekla Kleinmayr, Leopold Eger in Marija Retzer, je bil po treh dneh odklonjen. Tako je Ljubljana dobila svojo četrto tiskarno in pri tem je ostalo do leta 1872.

V svoji prošnji na gubernij poudarja Sassenberg, da je domačin-Ljubljčan. Po šenklavških matrikah je bil rojen 25. februarja 1773 v mestu št. 79 (sedanja Hrenova ul. 7). Oče Janez je bil strežaj (pedisequus). Kje se je izučil tiskarstva in kje je bil zaposlen do l. 1809, ni znano. Ob rojstvu hčerke Marije Frančiške 13. sept. 1801 je že zabeležen kot «bürgerlicher Buchdrucker», kljub temu, da je zaprosil za meščanstvo in ga tudi prejel šele l. 1835. Izmed otrok se je sin Edvard Jožef (r. 20. febr. 1811) sicer izučil očetove obrti, bil 8 mesecev (1833/34) zaposlen kot stavec v Haasejevi tiskarni v Pragi, a se je pozneje posvetil železniški službi in postal blagajnik na postaji v Zalogu.

Od 1813 do 1825 je Sassenberg dobavljal vse tiskovine za davčne urade in monopolne uprave na Kranjskem, in ko se je c. kr. ilirska uprava državnih davčin za Kranjsko in Koroško združila z graško, je tiskal od 1833 do njene ukinitve vse tiskovine za ljubljansko in novomeško okrožje ter s tem tiskarno trajno zaposlil. Razen tega je tiskal za ljubljanske knjigovezce, ki so bili obenem založniki tedanje zelo bujne nabožne «literature», tako zlasti za Hohna in Klemensa. Njegovi tiski se tje do Blaznikovih po svoji dovršenosti prijetno odlikujejo od del ostalih ljubljanskih tiskarjev. Da imenujemo le nekatere: 15. in 16. natis Svete maše v Rav-

¹ «die hiezu erforderlichen Materialien und Apparate». Po Arkovi trditvi je Sassenberg kupil «pismena in teščila francoske tiskarne». (Tristoletnica tiskarstva v Ljubljani, 1875, 24.)

nikarjevem prevodu 1822, 1826, peti natis Tomaža Kempčana 1825, Veritijev Keršanski katolški nauk za odrašeno mladost 1827 in njegovo Razlaganje svetiga evangelja 1830, Dolinarjeve Pesme v nedele celiga leta 1829, Švabov Katolški nauk od zakramentov svete pokore in presvetiga rešnjiga telesa 1826 ter Nauk katolške cerkve od opravičenja grešnika 1832, Baragovo Dušno pašo 1830 in Od počesevanja in posnemanja Matere božje 1830, Ciglerjeve Molitve za bolnike, 2. nat. 1830, Bedenčičevo prireditvev 4. natisa Sv. križevega pota 1826, p. Fel. Ranta Sedem postnih pridig od štirih poslednjih reči 1834.

Od 1830 dalje se je začela med ljubljanskimi tiskarji močno čutiti podjetnost mladega, v svoji stroki temeljito izobrazenega Jožefa Blaznika, naslednika Retzerjeve tiskarne. Sassenberg je težko prenašal novo konkurenco, o tem nam priča pismo Sassenbergove vdove Blazniku meseca novembra 1849, značilen dokument o njegovem značaju.

Herrn Josef Blasnik, Buchdruckerei-Besitzer

hier.

Mein Herr!

Durch eine lange Reihe von Jahren haben Sie von meinem Manne eine jährliche Abgabe sich zahlen lassen, dafür daß Sie sich anheischig gemacht hatten, ihm gewisse ämtliche Arbeiten, die Sie wolfeiler zu liefern im Stande waren, durch zudringliche Konkurrenz nicht entziehen zu wollen. Ich weiß nicht, ob der Gewinn meines Mannes an jenen Arbeiten in solchem für ihn günstigen Verhältnisse stand zu besagter Abgabe, daß es deren jährlicher Entrichtung sich verlohnte; so viel aber weiß ich, daß ich diese Abgabe immer für eine höchst unrechtmäßige angesehen und nichts weniger erwartet habe, als daß Sie in einer Anwendung von größerer Gewissenhaftigkeit freiwillig von Ihren übereinkunftlichen Ansprüchen darauf abstehen würden. Dies ist zu meiner stillen Verwunderung nicht geschehen; ja ich habe zu meinem Erstaunen erleben müssen, daß Sie den Fortbezug jener Abgabe auch von mir, einer hochbetagten und mit weit schwächeren Kräften arbeitenden Witwe fordern. So weit gehend hätte ich — um mich gelind auszudrücken — Ihre Rücksichtslosigkeit mir nicht gedacht, und so entrüstet in meinem Innersten bin ich über Ihre Zumuthung, daß ich nicht länger an mich halten kann, Ihnen hiermit meine Meinung darüber offen zu sagen und Ihnen mit Entschieden-

heit zu erklären, daß ich jener Verpflichtung zur Entrichtung gedachten Tributes weder einsehe noch eingehe. Gott sei Dank! haben die Verhältnisse der Presse seit dem vorigen Jahre sich günstiger gestaltet und wenn Sie fortfahren, Ihre von Herzlosigkeit zeugende Zumutung an mich weiters geltend zu machen oder mein Geschäft durch Machinationen zu beeinträchtigen, so werde ich keinen Anstand nehmen, Ihren jahrelang auf meinen Mann ausgeübten und nun auch mir zugedachten Druck ebenfalls durch den Druck zu veröffentlichen, damit nicht bloß die Geschäftsgenossen, sondern das ganze Publikum davon Kenntnis nehmen. Indessen wünsche und hoffe ich, daß Sie es so weit nicht werden kommen lassen, und erwarte nach Lesung dieser Zeilen die schriftliche Versicherung von Ihnen, die Ihrem Herzen und Ihrer Gewissenhaftigkeit nur zur Ehre gereichen kann, daß Sie Ihr Unrecht einsehen und auf den beanspruchten Tribut für alle Folgezeit Verzicht leisten. Nur in dieser Voraussetzung zeichne ich mit Achtung

Ihre ergebene

Maria Sassenberg.

Dokler je vdova živela, je bil mir; po njeni smrti pa je Blaznik vložil tožbo proti Mariji Miličevi za izplačilo vsote 516 gld najprej na okrožno in nato še na deželno sodišče.

Sassenberg je živel v skromnih razmerah. V testamentu, ki ga je dal napisati 8. januarja 1849 «sicer pri slabih telesnih močeh, a pri polni pameti» (še istega dne je podlegel otrpnjenju pljuč — «Lungenlähmung»), je sporočil tiskarno in vse ostalo imetje soprogi Mariji; otroci naj dobé svoje deleže izplačane šele po njeni smrti, tiskarno naj vodi njegov dotedanji poslovodja Rudolf Milic. Tiskarno, nastanjeno na Glavnem trgu 154 (zdaj št. 30), so sodno cenili na 800 gld, gotovine je bilo 86 gld in varščine, založene pri graškem tiskarju Kienreihu, 1300 gld. Vdova je ostala posestnica tiskarne do konca l. 1850, ko je koncesijo v prid Milicu odložila, katere mu je c. kr. namestništvo dne 9. januarja 1851 podelilo pravico do lastne tiskarne. Ko je v testamentu z dne 5. febr. 1851 imenovala Sassenbergova vdova svojo 50letno hčerko Marijo za univerzalno dedinjo, jo je čez 5 dni poročil Jožef Milic (Millitz, roj. 17. aprila 1817 v Soteski pri Žužemberku). Tako je začela z novim gospodarjem in naslovom stara Sassenbergova tiskarna srečnejšo dobo svojega obstoja.

PRAVO TISKARJA

DR. VLADIMIR KNAFLIČ

I.

Pod «pravom tiskarja» razumemo v bistvu tiste predpise, nanašajoče se na tiskarja, ki jih izreka tiskovni zakon. So sicer še drugi predpisi, ki se nanašajo poleg drugih tudi še na tiskarja in na tiskarne, toda ti predpisi niso posebni tiskarski, marveč spadajo bodisi med splošne ali pa med obrtne. Tiskovni zakon pa ima v okviru tistih zakonskih predpisov, ki se nanašajo na tisk, nekatere predpise, ki se nanašajo samo na tiskarja, tiskarne in tiskovine.

Obče in še vedno veljavno je vodilno načelo tiskovnega zakona, da je tisk svoboden. Kakšna je ta svoboda, kako daleč sega in kaj to svobodo omejuje, to določa baš tiskovni zakon. V principu te svobode je posebna določba, ki je sicer negativna, ki pa po zgodovini tiskarstva in tiskovnega prava ni sama po sebi umevna, namreč določba, da za tiskanje, kakršnokoli, bodisi tiskanje novin ali drugih spisov, ni potrebno nobeno predhodno pooblastilo oblasti, da torej ni treba prositi za nobeno predhodno dovoljenje (kakršno n. pr. predpisuje vernikom cerkev za svoje področje še danes), in da za tiskanje in izdajanje «spisov» ni potrebno nikakršno jamstvo niti kavcija. V ostalem veljajo splošni predpisi trgovskega in obrtnega zakona.

Po tej uvodni in zgodovinski ter stvarno važni določbi našteva jugoslovanski tiskovni zakon v današnji novelirani obliki najprej tako zvane policijske tiskovne predpise. Policijski se ti predpisi imenujejo, ker imajo namen, urejati policijo, to je oblastveno nadzorstvo pristojnega političnega oblasti, nad tiskom, tiskarnami in tiskarji, in sicer je dopustno nadzorstvo le v mejah teh predpisov. Ti predpisi torej obenem nalagajo tiskarnam neke dolžnosti, obenem pa preko teh dolžnosti nobeno oblastvo ne sme nadzorstva poostriiti iz lastnega nagiba. Takšni predpisi so: novine in periodični spisi morajo nositi na spisu samem poleg drugih označb tudi ime tiskarne, ki novine tiska. To ime tiskarne se mora vrhu tega prijaviti državnemu pravdnistvu. Dolžnost te prijave ima pa izdajatelj, ne tudi tiskar. Pač pa ima tiskar dolžnost, da sam skrbi za to, da je na vseh tiskovinah, ki so namenjene javnosti, natisnjen kraj tiska in ime tiskarne, pri rezih (bakro- in jeklorezih in -tiskih in drvtiskih, lino-rezih in pri vseh drugih vrstah takšnih rezov in tiskov) mesto tiskarne tudi ime vrezovalca ali slikarja in označba bivališča. Kjer je tiskarna delniška, mora biti natisnjeno ime one osebe, ki po obrtnem zakonu fungira kot predstavnik. Kdaj je tiskovina namenjena javnosti, v zakonu ni po-

sebej povedano, zakon smatra, da je pojem javnosti splošno znan. Za običajne primere to tudi zadostuje. Tudi kadar javnost ne zna točno definirati, navadno ve, kaj je javnost in pri kateri tiskovini je podana. Dogajajo se pa primeri, ko si lahko upravičeno v dvomu, ali je javnost podana ali ne, n. pr. če pošlješ enakoglasno natisnjeno pismo desetim raznim osebam, katerih vsaka je individualno točno določena, vsaki posebej v zaprtem pismu. Ali je v takšnem primeru podana javnost ali ne, se mora razčistiti šele v literaturi in v judikaturni, to je v sodni praksi. Sedanja judikaturne je to vprašanje rešila napačno in je pojem javnosti določen na način, s katerim ni mogoče soglašati. Naloga pravne znanosti je, da se v interesu nje same kakor tudi v interesu prizadetih tiskarjev v tej točki sedaj veljavna judikaturne revidira.

Zakon določa, katere tiskovine so izvzete iz predpisa imenovanja tiskarne, kraja in imen. Te tiskovine so precej splošno označene, sem spadajo razne volilne liste, trgovski zapisniki in obrazci, potrebni v trgovskem obrtu, n. pr. glavne knjige, štrance, fakture, računski potrdila in pobotnice, dalje osmrtnice, vabila na razne zabave in shode. Pri vabilih je dodan pogoj, da razen imena vabljenca, dneva in kraja vabila na zborovanje in imen sklicateljev ne sme biti drugega teksta. V judikaturah mnogih drugih držav, kakor tudi v avstrijski, je bilo mnogo spora o tem, ali morajo imeti to označbo tudi trgovski ceniki in katalogi. Ker se zakon izraža, da je dolžnosti imenovanja oproščeno razen zapisnikov in obrazcev tudi «ostalo, kar je podano za trgovski obrat», se sme iz tega sklepati, da so tudi ceniki in katalogi prosti dolžnosti označbe kraja in tiskarn ter imen. Videti je sicer, da je predpis sam malenkosten in da nima mnogo pomena, ali so te označbe na katalogih in cenikih natisnjene ali ne. Iz zgodovine tiskarstva in tiskovnega prava smo se pa naučili, da označba ni tako brezpomembna in da mnogi trgovski odjemalec vprav želi, da njegov katalog nima takšne označbe, da se s tem izogne nevšečnostim iz strankarskih ali konkurenčnih nagibov in da se tudi brani pred morebitno poslovno špionažo. Zato so se o tem vprašanju, ali so katalogi prosti označb ali ne, bile že ogorčene bitke v pravni literaturi in pred sodišči. Pri nas je zakon pač odločil z navedenim tekstom, da so katalogi te označbe prosti. Sodišča pa še niso imela prilike, da bi o tem sodila.

Mnogokrat se prezre v praksi, da bi se poleg imena in priimka tiskarja in tiskarne označilo tudi bivališče tiskarja ali predstavnika tiskarne.

Ker je priimek izrečno predpisan, mora biti objavljen polni priimek, to je: krstno ime našega izdajatelja mora biti n. pr. polno izpisano in ne zadostuje samo začetna črka, ker se iz začetne črke ne ve, ali je Martin, Miha, Miroslav ali Matija, lahko bi pa bila seveda tudi Mica, ker ni predpisano, da bi tiskar ali predstavnik tiskarne ne smel biti ženska. Po zakonu mora biti torej označeno ime v celoti in dodano tudi bivališče. Po namenu tega predpisa mora biti označba seveda točna. Predpis je policijski in je obvezen v svrhu takojšnjega uradovanja, morebitne takojšnje represije storjenega delikta in mora biti označba tako imena kakor bivališča jasna in točna zato, da v potrebi službujoči oblastveni organ takoj vidi, kje naj intervenira in kam naj usmeri svojo delavnost, tako da mu ni treba šele iskati naslova ali za njim poizvedovati. Kaj je pojem bivališča, je v ostalem v judikaturi v drugi zvezi tudi že bilo opetovano pojašnjeno. Kaj je bivališče, določa n. pr. jurisdikcijska norma za civilno postopanje, menični zakon v meničnem pravu, kazenski zakon in druge določbe. Bivališče ni le kraj, v katerem kdo prebiva, marveč ožje in točneje mesto bivanja. Za nekatere tiskarne res vsakdo ve, kje so, toda že n. pr. v Ljubljani bivajoči avtor tega članka ne ve za vsako manjšo tiskarno v Ljubljani in si iz označbe bivališča «v Ljubljani» še ne more posneti znanja, kje je v Ljubljani prav za prav katera manjša tiskarna. Isto velja tudi za tiskarne v drugih krajih. Po besedilu in smislu zakona je torej treba pri imenu tiskarne in predstavnika tiskarne označiti tudi bivališče, toda točno z ulico in hišno številko. Res da za časa veljave jugoslovanskega tiskovnega zakona še ni bilo pred sodiščem primera, da bi bil kdo obsojen, ker ni takó označil bivališča, in v praksi nešteto-krat najdem, da označba bivališča bodisi sploh manjka ali pa da manjka le pri predstavniku tiskarne, ali pa da se zadovolji tiskar z označbo «v Ljubljani» ali «v Zagrebu». Pripomnim, da pri beograjskih tiskarjih večinoma najdem dostavljeno tudi ulico in hišno številko, — ker so vajeni na to določbo že iz prejšnje svoje zakonodaje. Pač pa poznamo iz judikature drugih držav, da so bili tiskarji radi takšne opustitve kaznovani, in je pri nas treba samo, da se pravni in tiskovni referent policije ali pa kakšen gospod pri državnem pravdništvu spomni na to določbo in slučajno najde pomanjkanje te navedbe, pa lahko sledi vrsta kazenskih procesov in občutnih kazni. Zato naj rajši tiskarji na vseh javnosti namenjenih tiskovinah natisnejo ne le kraj tiska in ime tiskarne in tiskarja, marveč tudi označbo tiskarjevega bivališča, to je ne le kraja tiska še enkrat, tudi ne splošne označbe «vsi v Ljubljani», marveč tudi ulico in hišno številko.

Pri tiskarjih zelo nepopularna, vendar pa vsem zakonodajam Evrope lastna je dolžnost oddaje predpisanih izvodov, tako zvanih dolžnostnih iz-

vodov. Od večine drugih zakonodaj se naša zakonodaja v tem pogledu razlikuje le v tem, da nekatere druge zakonodaje nalagajo dolžnost oddaje teh izvodov izdajatelju ali pa založniku. Naš tiskovni zakon pa nalaga to dolžnost tiskarju. Preden se začne v zakonu imenovana tiskovina razširjati, jo mora tiskar izročiti v petih izvodih državnem pravdništvu. To obdrži en izvod za se, drugi izvodi pa gredo na razne v zakonu imenovane knjižnice. Naš zakon je v tej točki celo milejši kakor tuji zakoni, ker predpisuje dolžnostne izvode le od novin in periodičnih spisov. Ne predpisuje pa tega od knjig, ki ne izhajajo periodično. Tiskar torej ni dolžan oddajati dolžnostnih izvodov knjig, ki ne izhajajo periodično! Predpis dolžnostnih izvodov je torej ohranil povsem svoj zgodovinski policijski značaj. Pri drugih zakonodajah je predpis dolžnostnih izvodov v teku let dobil že drugo vsebino, namreč arhivalno, dolžnostni izvodi imajo namen dotiranja nekih najvažnejših knjižnic in polno kulturnopolitično evidenco ter kompletnost. S tega stališča je obžalovati, da zakon ni predpisal tudi oddaje knjig. Tiskarji bi bili to malenkostno žrtev v višjem interesu gotovo radi prevzeli na se.¹

Dolžnost oddaje izvodov zadene tiskarja, preden začne novine ali periodnike razširjati. Razširjanje se pa sme pričeti, čim se izvodi izroče pravdništvu (tožilstvu). Kaj je razširjanje, o tem je bilo zopet precej sporov. Če tiskarniški uslužbenec, ki je pri natisu samem zaposlen, med obratovanjem strojev čita že dogotovljeni izvod spisa, to ni razširjanje. Če pa drugi pri tem delu nezaposlen uslužbenec vtakne list v žep in ga odnese, je to že razširjanje. Tudi če pride prijatelj tiskarjev n. pr. na dan volitev ali kakšne večje slavnosti po list in si vzame en izvod pred oddajo dolžnostnih izvodov, je to razširjanje, za katero je tiskar kazniv, in sicer je kazniv načeloma in vedno, tudi brez subjektivne krivde, tudi če bi bil tiskar ali predstavnik ta dan na izletu na Krvavcu in če bi bil pravi krivec katerikoli njegov uslužbenec. Odgovornost in morebitno kazen nosi vedno tiskar, oziroma predstavnik osebno.

To je prva skupina specialno za tiskarja važnih, tako zvanih policijskih predpisov jugoslovanskega tiskovnega zakona. V drugo skupino spadajo predpisi o zabrani. Zabrana je približno to, kar se s popularno tujko imenuje konfiskacija. Kdo se ne spominja dobe pred vojno, ko so naše novine izhajale s številnimi belimi lisami in včasih s celimi pobeljenimi stranmi, sredi beline je pa stala debelo tiskana beseda: «Konfiscirano!» (Koncem avgusta 1930. se je praznovala 70letnica profesorja Wahrunda, čigar brošura o svobodi

¹ V praksi je ta zadeva taka, da tiskarji še vedno od nekdanj neprekinjeno oddajajo tudi knjige kot dolžnostne iztise, in sicer v večjem številu, kakor to predpisuje zakon za novine. Opomba urednika.

nauka in njenih omejitvah je bila zaplenjena na tolikih mestih, da ostanek ni bil več razumljiv.) Spomin na te konfiskacije in na borbo mlade generacije, ki je sledila Masaryku kot duhovnemu voditelju, je bila tudi borba za svobodo misli, besede in tiska, v državljansko demokratskem, ne versko kulturnobojnem smislu besede. Pri nas je konfiskacija ali zabrana dopustna, ako so podani v zakonu naštetí pogoji za to zabrano, to je, ako je tiskani spis zagrešil enega od deliktov, ki so v zakonu navedeni, n. pr. uvredo vladarja ali članov njegovega doma ali tujih vladarjev ali hujškanje na nasilno premembo državnih zakonov, in druge delikte, med katerimi je na zadnjem mestu radi novele tudi uvreda in kleveta zoper oblastvenega organa. Zabrano samo izreče državno tožilstvo z obrazloženo pismeno odločbo. Proti zabrani ni pravnega sredstva. Prvotno je zakon poznal zelo važna sredstva proti zabrani, namreč pritožbo na sodišče po poprejšnji prijavi zabrane sodišču. Ta važna ustavna svoboščina je z novelo ukinjena glede na višje interese. Komu se sklep o zabrani dostavi, v zakonu ni povedano. Pred novelo se je sklep o zabrani novin izročil uredništvu. Ker sedaj ni več o tem določbe in ker sploh ni bilo določbe o zabrani knjig ali letakov, bo pač tožilstvo upravičeno, da dostavi sklep o zabrani ali tiskarju ali založniku ali izdajatelju, ali pa uredništvu, torej po lastni izberi tožilstva, po praktičnem preudarku, kjer pač zabranjena tiskovina leži. Zabrana obstoji v zaplembi vseh tiskanih izvodov, ki se torej odnesejo bodisi iz tiskarne ali knjigarne ali kjer sicer so, obenem se pa sme odrediti, da se zapečati ves stavek, vse plošče, rezi ali pisi ali tiski kakršnekoli tehnične vrste in da se stavek ali plošče tudi uničijo. Niti temu uničenju se tiskar ne more protiviti, pač pa sme čuvati svojo substanco. Izključeno je, da bi se ponovili prizori, katerih stota obletnica se baš obhaja (1850 pariške ordonnance in njim sledeče zaplembe, uničevanje tiskarn po žandarmeriji, julijska revolucija 1830 v Parizu), temveč obstoji uničenje stavka po našem zakonu le v tem, da se stavek razmeče, plošče rezov in pisov pa da se izdolbejo tako, da se uniči na njih le zabranjeni tekst, material pa ostane ohranjen zopetni uporabi. Le n. pr. pri

matičnih ulivkih, oziroma odtiskih na matični papir je izvedba zabranjenih tekstov nemogoča brez uničenja cele matične lepenke, pri kateri je v danem primeru pač treba trpeti uničenje. Oblastvo, ki izvrši zabrano, mora prizadeti osebi, torej tiskarju, pri katerem se izvodi zaplenijo, izdati potrdilo, koliko izvodov je bilo zaplenjenih in odnesenih, koliko in katere plošče so bile izdolbene, koliko in katerega stavka je bilo uničenega. Zgodovinsko je ta določba ostala kot očitno nerazumljen ostanek iz svobodoumne francoske zakonodaje, ima pa praktično vrednost v tem, da ima tiskar v roki potrdilo o zaplenjeni količini in dokaz glede poznejših odškodninskih zahtevkov, pa ne po veljavni zakonodaji odškodninskega zahtevka od države, temveč samo zasebnopravno od naročnika tiska, eventualno sindikalno proti organu, ki bi bil zlorabil svojo uradno dolžnost.

V vojni in mobilizaciji veljajo še posebni cenzurni predpisi, ki pa ne govore o tiskarju, temveč določajo, da se mora od vsakih novin in vsake publikacije sploh, preden se natisne, oddati en izvod prvemu pristojnemu vojaškemu oblastvu. Kdo ima dolžnost oddati, ni povedano, glede na namen stvari se bo pač moralo domnevati, da zadene ta dolžnost i avtorja i urednika i izdajatelja i tiskarja i založnika i razširjevalca. Ta določba pa ima za sedaj docela teoretičen pomen, in vse šesto poglavje, obstoječe iz členov 30. do 32. tiskovnega zakona, je prišlo v ta zakon pač le po nepopolnosti redakcijskega dela in splošni pomanjkljivosti naše zakonodajne tehnike. V praksi, če in kadar bo izbruhnila vojna, bodo itak obvezni in potrebni mnogo točnejši tiskovni predpisi, ki se bodo izdali eventualno z naredbo.

Preostane še za tiskarja izredno važno poglavje, namreč o d g o v o r n o s t. Baš poleti 1930. je prišlo do več povsem neupravičenih obsodb tiskarjev pred sodišči, in potrebuje o tem pač vsak tiskar podrobnejšo informacijo, kako daleč sega tiskarjeva odgovornost za delikte, storjene s tekstom, kako daleč sega njegova odgovornost po občem kazenskem zakonu, kako daleč tiskovna kazenska odgovornost, in kakšne so posledice.

(Se bo nadaljevalo.)

SKRB NEMCEV ZA ČISTO NEMŠKO TISKARSKO IZRAZOSLOVJE

Kot prilogo k nemškemu tiskarskemu časopisu «Der deutsche Drucker» je izdalo nemško jezikovno društvo drobno knjižico (48 strani male osmerke), «Das deutsche Buchgewerbe», v kateri navaja strokovne izraze tako za tiskarstvo v ožjem pomenu kot tudi za livarstvo črk, knjigoveštvo, kamenotisk, proizvodnjo papirja, stroje

za knjižni obrt, obnavljalni postopek in knjigo-trštvo. Uvrščenih je tudi precej splošnih izrazov. Izdajatelj ne sili sicer, da morajo strokovnjaki sprejeti vse izraze, pač pa svetuje. Ta ali oni izraz mu še ni dovolj točen in jasen in mogoče bo kdo drugi našel boljši izraz, ki naj nadomesti dosedanjšega. Sicer pa je treba vsakemu izrazu le

nekaj časa in prijateljev, ki ga sprejmejo in udomačijo. Vsekakor pa zahteva narodni ponos, da uporabljajo tiskarji za svoj, po izumu čisto nemški obrt, samo nemške izraze.

Prireditelj druge izdaje je ohranil še marsikatero izposojenko ali tujko, kot n. pr. Atlas, Kalender, Letter itd., vendar jim je dodal tudi ustrezajoči nemški prevod: Kartenwerk, Tafelband (Atlas), Zeitweiser (Kalender), Buchstabe (Letter). Nekatero tujke je skušal pisati z nemškim pravopisom ter jih z dodatkom nemške končnice napraviti za izposojenke, ki imajo v jeziku vsekakor večjo bivalno pravico kot tujke. Tako piše n. pr. Scheff (Chef), Schiffer, geschiffert (Chiffre, chiffriert), Klisch, klischen (Klischee, klischieren) in podobno. Vendar v nekaterih sestavljenkah priporoča tudi tujko, ki ji pa vselej pristavi še nemški prevod.

Urednik se zaveda, da ta (druga) izdaja še ne nudi končne ureditve nemškega tiskarskega izrazoslovja, kar je spričo vedno novih iznajdeb

celo nemogoče. Ker pa mnogo iznajdeb pride iz tujine, zato bo ponemčevanje njih izrazov tudi vedno potrebno.

Zanimivo je to nemško stremljenje po čistosti jezika zlasti zato, ker dokazuje njih visoko narodno zavest in ponos, ki dobiva izraza v vsem njihovem življenju, in ki se ne sramuje, baviti se s tako drobnim in na videz brezpredmetnim poslom, kot je ponemčevanje tujih izrazov in ustvaritev čisto nemškega, v duhu njih jezika ustvarjenega izrazoslovja. To opažamo pri Nemcih v vseh panogah tehnike in kulturnega življenja. Slovenci bi si jih v svoji sedanji jezikovni anarhiji lahko vzeli za vzgled. Nujno potrebno bi nam bilo nekako jezikovno razsodišče, nekakšno jezikovno društvo, ki bi izdajalo svoj mesečnik, v katerem bi obravnavalo najbolj pereča jezikovna vprašanja. To društvo naj bi tudi pripravilo in izdalo enoten slovenski pravopis z obširnim pravopisnim slovarjem, ki nam je nujno potreben.

Kč.

O RAZLIČNIH TEHNIKAH TISKA IN NJIHOVIH POSEBNOSTIH

VII.

TISK Z ŽELATINE

Tisk z želatine, tudi heliografija imenovan (dasi postopek pri tej ni povsem enak postopku pri prvem), je najstarejši fotokemični način tiska, vendar pa izmed vseh grafičnih načinov pri nas najmanj znan. Naj torej z naslednjimi vrsticami seznanimo našo javnost, ki se zanima za tiskarsko stroko, z bistvom tega lepega tiska.

Tisk z želatine je jako primeren za reprodukcijo slik, bodisi da so te poltonske ali tudi risbe v eni ali več barvah. Posebno pri finih delih, pri katerih naj bodo točno izražene vse podrobnosti, se dobro obnese. Res, da ta tisk, ki je primeroma počasen, ni primeren za velike naklade, vendar je za naše prilike, kjer so velike naklade precej redek pojav, gotovo sprejemljiv. Tudi je do danes ta postopek še najcenejši in v kakovostnem oziru nikakor ne zaostaja za proizvodi kateregakoli drugega načina tiska.

Jedro tiska z želatine je, kakor nam že naziv sam pove, želatina. Ako primešamo želatini amonijev ali kalijev bikromat in to zmes enakomerno nalijemo na stekleno ploščo ter

nato počakamo, da se zmes na njej posuši, jo potem, ko se je posušila, pod negativom kopiramo in slednjič bikromat v vodi izperemo, dobimo lepo vzboklo sliko, ki je v vseh potankostih enaka negativu. Ona mesta, ki so na negativu popolnoma prozorna, torej najglobokejše sence, leže sedaj na steklu najnižje. Ta mesta se na tej želatinski vzboklini stopnjema dvigajo do najsvetlejših točk, ki so najvišje. Želatina, pomešana z bikromatom, se na svetlobi strdi in se tudi v vroči vodi ne raztopi. Med kopiranjem te kromirane želatine pod negativom pa je prodrlo skozi ta negativ več ali manj svetlobe, radi česar se je želatina na osvetljenih mestih strdila in je obdržala svoje prejšnje stanje le tam, kjer je ostal negativ popolnoma krit in ni propustil nikake svetlobe. Da ploščo izperemo, jo položimo v vodo. Želatina vsrka na mestih, ki so neosvetljena, največ vode, na osvetljenih mestih pa stopnjema vedno manj, tako da najmočnejše osvetljena mesta ne vsrkajo nobene vode več.

Ako sedaj na tako dobljeno «ploskanico» nanesimo z mazalnikom barvo, ki pa mora biti mnogo gostejša od običajne tiskarske barve,

opazimo, da je mazalnik oddal največ barve na mestih, ki so bila pri kopiranju najbolj osvetljena. Čim manj so mesta osvetljena, tem manj barve sprejmejo, neosvetljena pa prav nič. Ali z drugimi besedami: Čim manj so posamezna mesta na želatinski ploskanici napojena z vodo, tem več barve sprejmejo, odnosno, čim več so ta mesta sprejela vode, tem bolj odbijajo mastno barvo.

Iz gornjega razvidimo, da je tisk z želatine toliko podoben litografskemu postopku, kolikor tudi tam mokrota odbija barvo.

Toliko o bistvu tiska z želatine. Sedaj pa še nekaj podrobnosti o postopku samem, in sicer o tisku z želatine na filmu.

Dasi služi tisku z želatine še sedaj v mnogih tiskarnah za tiskalo z želatino prevlečena steklena plošča, si v zadnjem času namesto nje že močno utira pot z želatino prevlečen film, ki ga je pred nekaj leti pričela izdelovati tvrdka «Agfa». Pri tisku sicer ni nikake izpremembe, se li tiska s stekla ali filma, vendar ima slednji neke ugodnosti pred steklom, tako glede priprave kakor tudi glede odpornosti. Želatina na steklu n. pr. zdrži največ 2000 odtiskov, dočim je mogoče napraviti s filma do 20.000 odtiskov. Kaj rado se pa tudi dogodi, da steklena plošča med tiskom počni, česar se pri filmu ni bati.

Film za tisk z želatine, ki je za svetlobo neobčutljiv, se dobiva v širini 90 cm ter v dolžini do 120 cm. Film, ki smo si ga prirezali v ustrezno velikost, denemo v raztopino 50 g amonijevega bikromata, ki smo ga pridali litru vode (sensibilizator), kjer ga pustimo pet minut. Po preteku tega časa ga posušimo pri toploti 18 do 30° C. Ta toplota se ravna po potrebi in je za končni uspeh jako važna. Sušiti pa je treba film v temnem prostoru, ker je suh za svetlobo že občutljiv.

Pravkar omenjeno sušenje filma z umetno toploto pa je potrebno samo za poltonske slike, dočim se filmi, ki so namenjeni za risbe, risane s peresom, lahko suše pri običajni sobni temperaturi. Umetna toplota namreč povzroča pri poznejšem izpiranju filma neko, le tisku z želatine lastno naravno sito, tako imenovano hrapavino, ki pa pri risbah ni potrebna.

Na suh film kopiramo pripravljene negative, ki morajo biti obrnjeni narobe, t. j. original mora biti fotografiran s pomočjo prizme. Za

kopiranje je najboljša umetna svetloba in pnevmatični kopirni okvir. Ko opazimo na filmu, ki je lepe oranžne barve, rjavo sliko, je kopiranje končano. Na tej rjavi sliki se morajo seveda točno videti globoke sence, nikakor pa ne najsvetlejša mesta, ker bi bil v tem primeru film že preveč osvetljen in za tisk neporaben.

Sedaj pričnemo z izpiranjem filma. Pri tisku z želatine je tako delo jako važno vprav zaradi že zgoraj omenjene naravne hrapavine, ki je ne dobimo pri nobenem drugem grafičnem postopku. Takoj, ko denemo kopiran film v vodo, prepreže vso sliko tenka koprena. Pri tem pa je zanimivo to, da lahko vnaprej določimo, naj li bo hrapavina nežnejša ali debelejša. Če namreč izpiramo film v vodi, ki ima 15° C, dobimo jako tenko hrapavino, čim toplejša pa je voda, v kateri izpiramo, tem jačja je tudi hrapavina. Po desetih minutah ga predenemo iz tople vode v navadno, ki jo pa moramo še nekajkrat izmenjati. Film pustimo v tej vodi toliko časa, da se izloči ves bikromat, nato ga obesimo, da se posuši pri navadni sobni temperaturi.

Ponovno posušen film pripravimo sedaj za tisk. Položimo ga torej v zmes vode in glicerina, da se na mestih, kjer je bil malo ali nič osvetljen, temeljito napoji. Kdaj je zadostno napojen, zavisi od tega, koliko časa je trajalo osvetljevanje, o čemer smo govorili že zgoraj. Zadostno napojen film še enkrat posušimo, toda le površno s pivnikom, nato pa ga pritrdimo na tiskalno ploščad, na katero ga nagnemo s pripravo, ki je pritrjena ob straneh te ploščadi, in film je goden za tisk.

Takoj prvi odtisk nam pokaže, je li vse v redu ali ne. Če sprejema želatina preveč barve, je bil film preveč kopiran ali pa premalo napojen, nasprotno pa premalo kopiran ali preveč napojen, če barvo preveč odbija. V prvem primeru je tudi lahko kriva premehka, v drugem pa pretrda ali pregosta barva itd. Po 150 do 200 odtiskih je treba ploskanico vedno znova namočiti.

Mnogo imamo pripomočkov, s katerimi je mogoče v neuspelih primerih doseči zaželene uspehe, vendar ne moremo v okviru tega članka opisati vseh.

Omenim naj le še, da so v zadnjem času poskušali tiskati želatinske ploskanice istočasno

s stavkom in so se baje ti poskusi obnesli. Pri takem istočasnem tisku stavka in želatinske ploskanice je seveda treba upoštevati vsa načela in posebnosti želatinskega tiska.

Razen znanja in spretnosti, ki jih zahteva tisk z želatine od tiskarja, sta za ta tisk važna

tudi temperatura zraka in vlaga v prostoru, v katerem se tiska. Kdor torej nima na razpolago vseh priprav, ki bi mu omogočile, da se prilagodi okoliščinam, ki jih zahteva občutljiva želatinska ploskanica, naj ne dela brezplodnih poskusov.

E. Jakhel.

SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA SESTAVIL J. ŠLEBINGER ZA LETO 1930

I. Knjige in brošure. 1. del.

1. **Aero-klub** «Naša krila» kraljevine Jugoslavije v Ljubljani. 1908—1930. Ljubljana. Tiskala «Slovenija». (1930.) 16 str. M. 4°.
2. **Badjura Rudolf**: Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem. Prilogi: Pregledni zemljevid Slovenije 1:750.000 in Gostilniški adresar. Samozaložba. Tiskala Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. Naslovno stran narisal Henrik Smrekar. 1930. 171 str. in inserati. 8°. (Vodnik Badjura šte. 9.)
3. **Bajuk Marko**, Vodnik po ljubljanskih pokopališčih. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tiskarna J. Kranjec nasl. v Novem mestu. 1930. 35 str. in 2 načrta pokopališč. M. 8°.
4. **Bellek Alojzij**, duhovnik družbe Jezušove: Priprava za srečno smrt. Sredstva i načini za doseg srečne smrti. Duhovno čtenje, premišlanja i pobožnosti. Izdalo za 25letnico Marijinoga Lista toga vredništvo v Črensovcih, ki je prestavo preskrbelo po Bogoslavi. I. del. Dobi se v Črensovcih, v vredništvu M. Lista. Za naročnike M. Lista brezplačen dar Balkányi Ernest, Dolnja Lendava. (1930.) 64 str. 16°.
5. **Bevk France**: Umirajoči bog Triglav. Izdala in založila književna zadruga «Goriška matica», Gorica. Natisnila tiskarna Edinost v Trstu. Ovitek je narisal France Gorše. 1930. 171 str. 8°.
6. **Borum, A. D.**: Caričine Amazonke. Opereta v treh dejanjih. Pevsko besedilo. Uglasbil Viktor Parma. Samozaložba skladatelja nasl. Tiskarna Hinko Sax v Mariboru. 1930. 24 str. 8°.
7. **Burgstaler Tomo**: Vaje s palicami za starejše brate za I. zlet Sokola kraljevine Jugoslavije v Beogradu leta 1930. (Slovensko in srbohrv. besedilo.) Ljubljana. Založba «Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije». Tiskala Učiteljska tiskarna. 1930. 7 str. V. 8°.
8. **Cankar Ivan**: Das Haus zur barmherzigen Mutter Gottes. Autorisierte Übersetzung aus dem Slowenischen von Gusti Jirk u. Wien-Leipzig, Niethammer Verlag. 1930. 219 str. 8°.
9. **[Cerar Anton] psevd. Danilo**: Spomini. Ljubljana. Samozaložba. Tiskali J. Blasnika nasl. 1930. 235 str. 8°.
10. **Cerkvenik Angelo**: Daj nam danes naš vsakdanji kruh... Povest. Druga izdaja. Izdala in založila «Cankarjeva družba» v Ljubljani. Tiskala Ljudska tiskarna v Mariboru. 1930. 134 str. (z avtorjevo sliko). 8°.
11. **Čehov Anton Pavlovič**: Anjuta. Novele. Prevedel Josip Vidmar. Ljubljana. Založba «Modra ptica». Tiskala tiskarna Merkur. Načrt za platnice izdelal Ivo Spinčič. 1930. 333 str. 8°.
12. **Dobovišek Rudolf**: Radikalna kura. Burka s petjem v treh dejanjih. Pevske točke: V. Č a n d e r. Založila tiskarna bratov Rumpretov v Krškem. 1930. 112 str. (Z avtorjevo sliko.) M. 8°.
13. **Določanje** žive teže pri govedu brez vage. (Slovensko, srbo-hrvatsko, nemško, italijansko in madžarsko besedilo.) Ljubljana. Založila J. M. Vičič. (Tiskarna Merkur. 1930.) 46 str. 16°.
14. **Dolenc Metod**: Kazenska pravda zoper Veroniko Deseniško. V Ljubljani. Založba rektorata univerze, Natisnili J. Blasnika nasl. 1930. 26 str. 8°.
15. **Drekonja Ciril**: Pod domačim krovom. Izdala in založila književna zadruga «Goriška matica», Gorica. Tiskala tiskarna Edinost v Trstu. 1930. 125 str. 8°.
16. **[Ferjančič Gizela] psevd. Gizela Majeva**: Vzorna gospodinja. Izdala in založila knjižna zadruga «Goriška matica», Gorica. Tiskala tiskarna Edinost v Trstu. 1930. 185 str. 8°.
17. **Fond, Bolniški**, za državno prometno osebje kraljevine Jugoslavije. Oblastna uprava Ljubljana. I. Poročilo o poslovanju oblastnega upravnega odbora bolniškega fonda v letu 1929/1930. — II. Obračun dohodkov in izdatkov bolniškega fonda od 1. 4. 1928 do 31. 3. 1929 budžetnega leta 1928/1929. — III. Predlog proračuna za dobo od 1. 4. 1930 do 31. 3. 1931.

- Tiskarna «Slovenija» v Ljubljani. (1930.) 42 str. V. 8°.
18. **Gaspari Tone:** Divji mož. Koroška pravljica v petih dejanjih s petjem, plesom in godbo. V Ljubljani. Natisnila Učiteljska tiskarna. 1930. 76 str. 16°.
 19. **Hamsun Knut:** Pan. Iz zapiskov poročnika Tomaža Glahna. Roman. Prevedel Rudolf Kressal. V Ljubljani 1930. Založila «Modra ptica». Tiskala tiskarna Merkur. Načrt za platnice izdelal Ivo Spinčič. 1930. 150 str. 8°.
 20. **Imenik** knjig Šentjakobske knjižnice v Ljubljani. Slovenski, srbohrvatski, češki, nemški, francoski, italijanski in angleški dodatek k imeniku iz leta 1928. Izdala in založila Šentjakobska knjižnica. Učiteljska tiskarna. 1930. 72 str. 8°.
 21. **Index** seminum quae hortus botanicus Labacensis pro mutua commutatione offert 1929. Tiskali J. Blasnika nasl., univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. 1930. 16 str. V. 8°.
 22. **Kragelj Mirko:** Ecce homo. [Pesmi.] Ljubljana. Samozaložba. Tiskala Zadržna tiskarna. 1930. 78 str. 16°.
 23. **Kristus kralj.** Ali se Jezus Kristus naš Odrešenik vrne? (Novi Sad. Izdavač: Nakladno društvo G. Šašič i Komp. Štampa: «Urania», štamparski zavod.) (1930.) 24 str. M. 8°.
 24. **[Lah Ivan]:** Dr. Tomo Masaryk, prezident čehoslovaške republike. Ob njegovi 80letnici 7. marca 1930. V Ljubljani. Izdala Jugoslovansko-čehoslovaška liga. Natisnila Narodna tiskarna. 1930. 6 str. M. 8°.
 25. **Lavtižar Josip:** Dvanajst Marijinih pesmi. Za ljudsko petje (mešani zbor) uglasbil. (Besedilo k skladbam.) (Samozaložba.) Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1930. 14 str. 16°.
 26. **Lončar Dragotin:** Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje. Druga izdaja. Izdala in založila «Cankarjeva družba» v Ljubljani. Tiskala Ljudska tiskarna v Mariboru. 1930. Str. 1.—48. — Prebivalstvo in gospodarstvo Slovenije. Priredil Filip Uratnik. Str. 49—100. 8°.
 27. **Lončar Dragotin:** Masaryk ob njegovi 80letnici. Dne 7. marca 1930. leta govoril višjim razredom ljubljanske srednješolske mladine v «Unionu». V Ljubljani. Založilo poverništvo UJU. Učiteljska tiskarna. 1930. 23 str. 16°.
 28. **London Jack:** Mož z brazgotino in druge novele. «Children of the frost» in «The god of his fathers». Priredil Tone Seliskar. Druga izdaja. Izdala in založila «Cankarjeva družba» v Ljubljani. Tiskala Ljudska tiskarna v Mariboru. 1930. 96 str. 8°.
 29. **Lovšin Franjo:** Desetnik in sirotica. Mladinski igrokaz s petjem v treh dejanjih. Po narodni pravljici. V Ljubljani. Samozaložba. Natisnila Učiteljska tiskarna. 1930. 47 str. 16°.
 30. **Mačus Franjo:** Proste vaje moškega naraščaja za I. zlet Sokola kraljevine Jugoslavije v Beogradu leta 1930. (Slovensko in srbohrv. besedilo.) Ljubljana. Založba «Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije». Tisk Učiteljske tiskarne. 1930. 25 str. V. 8°.
 31. **Mačus Franjo:** Proste vaje ženskega naraščaja za I. zlet Sokola kraljevine Jugoslavije v Beogradu leta 1930. (Slovensko in srbohrvatsko besedilo.) Ljubljana. Založba «Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije». Tisk Učiteljske tiskarne. 1930. 31 str. V. 8°.
 32. **Marija** Pomagaj. Molitvenik. Sestavil p. Vincencij Kunstelj, frančiškan. Brezje. Založil Anton Sfiligoj, Ljubljana. Tiskarna Anton Slatnar, Kamnik. 1930. 192 str. 16°.
 33. **Mrak Ivan:** Mona Gabriijela. Himna v petih dejanjih z epilogom. Ljubljana. Založili in izdali «Slovenski zmaji». Tiskarna «Slovenija». 1930. 62 str. 8°.
 34. **Murnik Viktor:** Proste vaje članic za I. zlet Sokola kraljevine Jugoslavije v Beogradu leta 1930. (Slovensko in srbohrvatsko besedilo.) Ljubljana. Založba «Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije». Tiskala Učiteljska tiskarna. 1930. 27 str. V. 8°.
 35. **Murnik Viktor:** Proste vaje članov za I. zlet Sokola kraljevine Jugoslavije v Beogradu leta 1930. (Slovensko in srbohrvatsko besedilo.) Ljubljana. Založba «Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije». Tiskala Učiteljska tiskarna. 1930. 31 str. V. 8°.
 36. **Na** gospodarskih ogledih po Sloveniji. Uredil dr. Fran Windischer. Ljubljana. Izdala Zbornica za trgovino, obrt in industrijo. Tiskala tiskarna «Merkur». 1930. 67 str. 4°.
 37. **Noč, Skrivnostna sveta.** Slavnostna božična igra v štirih dejanjih. Izdala in založila Družba sv. Petra Klaverja. Ljubljana. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1930. 64 str. 8°.
 38. **O** krščanski vzgoji mladine. Okrožnica svetega očeta Pija XI. z dne 31. decembra 1929. Ljubljana. Založila prodajalna KTD. (preje Ničman). Natisnila Jugoslovanska tiskarna. (1930.) 56 str. 8°.
 39. **Ob** peti obletnici Izobraževalnega društva trgovsko obrtne mladine v Mariboru. Izdalo društvo. Uredil Danilo Gustinčič, priv. nameščenev v Mariboru. Ljudska tiskarna. 10 str. + 6 l. slik. V. 8°.
 40. **Pivec-Stelè Melita:** Motivi ustanovitve Napoleonske Ilirije. Posebni otisak iz «Narodne Starine». Zagreb 1930. 5 str. V. 8°.
 41. **Pivovarna, Gostilničarska, d. d.** na Laškem. Uredil in založil Pripravl. odbor gost. pivov. d. d. na Laškem. Tiskala Zvezna tiskarna v Celju. 1930. 15 str. 8°.

42. **Poljanec Ljudmila:** Mati. Tri lirsko-dramatske slike. Vglasbil Vasilij Mirk. Maribor. Samozaložba. Tiskarna sv. Cirila, 1930. 31 str. M. 8°.
43. **Pravila Trgovskega bolniškega in podpornega društva v Ljubljani.** (B. k. t. in l.) (1930.) 12 str. 8°.
44. **Preganjanje krščanstva v Rusiji.** Za prosvetno zvezo Vinko Zor. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (1930.) 8 str. 8°.
45. **Razstava, Prva jugoslovanska kulinarčna,** v Ljubljani od 4.—6. februarja 1930 v vseh dvoranah grandhotela «Union». Tisk Narodne tiskarne. 1930. 9 str. in inserati. 8°.
46. **Rus Jože:** Promentogeografska dinamika gornjega Jadrana s posebnim ozirom na Jadranska vrata in Trst. Posebni otisak iz «Narodne Starine». Zagreb 1930. 12 str. V. 8°.
47. **Rus Jože:** Triglav. III. Posebni odtis iz Geografskega vestnika, letnik V.—VI. 1929—1930. Ljubljana. Natisnili J. Blasnika nasl. 1930. Str. 75—78. V. 8°.
48. **Slavec Slavko:** Čigava si? Povest. Izdala in založila knjižna zadruga Goriška matica. Gorica. Natisnila tiskarna Edinost v Trstu. 1930. 162 str. 8°.
49. **Slike iz prirode,** Zbral Nande Vrbanjakov (Ferdo Kleinmayr). Tiskala in založila tiskarna Edinost v Trstu. 1930. 96 str. 8°.
50. **Stelè France:** Freske v cerkvi Sv. Duha na Čelovniku. Ponatis iz ČZN XXV. 1—2, str. 89—98. Maribor. Tisk Mariborske tiskarne. 1930. 10 str. + 6 l. slik. V. 8°.
51. **Stelè France:** Uršulinska cerkev biser ljubljanske arhitekture. Ponatis iz Slovenca, I. 1930, št. 91. V Ljubljani. Založil Uršulinski samostan. Jugoslovanska tiskarna. 1930. 16 str. 8°.
52. **Šegula Franc S.:** Moj tovariš. Molitvenik za mladeniče. Maribor. Tisk in zaloga tiskarne sv. Cirila. 1930. 327+IV str. 16°.
53. **Škof Fran:** Naša hrana. Izdala Gostilničarska zadruga v Mariboru. Tisk Mariborske tiskarne. Glavna zaloga: Veletrgovina Vilko Weixl. 1930. 48 str. V. 8°.
54. **Šlebinger Janko:** Publikacije Slovenske matice od leta 1864. do 1930. Ljubljana. Izdala in založila Slovenska matica. Natisnila Narodna tiskarna. 1930. 96 str. 8°.
55. **Terezija, Mala,** pomagaj mi! Devetdnevnic a k sv. Tereziji deteta Jezusa. Priredil in založil karmelski samostan na Selu pri Ljubljani. Natisnil J. Krajec nasl. v Novem mestu. (1930.) 32 str. 16°.
56. **Zgodovina, Kratka,** in popis brezjanske božje poti. Sestavil p. Vincencij Kunstelj, frančiškan. Brezje. Založil Anton Sfiligoj, Ljubljana. Tiskarna Anton Slatnar, Kamnik. 1930. LII str. 16°.

FOTOGRAFIJA

Plošča ali film.

Naziranje, da je film v primeri s ploščo manj vreden, je skoroda smatrati za zastarelo; kajti današnji film v kakovosti popolnoma dosega vsako povprečno ploščo. Tudi občutljivost filma je že izenačena z občutljivostjo plošče in zadnja tovarniška izvestja naznanjajo, da v kratkem pridejo na trg ortohromatični filmi najvišje občutljivosti (22° Sch.). Ako je torej film dosegel kakovost plošče v pogledu barvne in svetlobne občutljivosti, tedaj moremo ugotoviti, da ni nobenih pomislekov proti njega uporabi. Prednosti pa, ki jih ima film pred ploščo vobče, so itak že bile znane. Ena izmed teh je gotovo njegova teža. To bo znal ceniti vsakdo, kdor je na svojih pohodih in turah nosil s seboj večjo množino plošč, pa bodisi da jih je imel v nahrbtniku ali v kovčegu. In potem težave, s katerimi je navadno zvezano menjanje plošč v kasetah. Kako preprost je v tem primeru postopek s filmom! Vse to so torej prednosti, ki jih ima film pred ploščo in ki dandanes odločajo, da se povprečni, pa tudi umetnik amater prvenstveno poslužuje filma. Ko bo film izpopolnjen še v pogledu trpežnosti celuloidea, bo fotografska plošča kmalu izpodrinjena spričo njegovih prednosti; omenim naj le še to, da se že danes Röntgenova fotografija poslužuje skoro izključno filma in tudi kinematografska fotografija dosega v vseh ozirih tehnično prvovrstne slike na filmskem traku. Razlika v ceni pa je še znatna; kajti plošče so domala 30 % cenejše od filma.

Kompozicija slike.

Vsaka dobra slika, ki naj prijetno učinkuje na opazovalca, mora biti sestavljena po nekih določenih pravilih. Med ta pravila spada najprej razdelitev slike na ospredje, sredino in ozadje, nato smeri linij, ki delijo posamezna polja slike, razsvetljava in končno pravo razmerje glavnega motiva (predmetov) do celotne slike. **Ospredje** je oni del slike, ki je aparatu najbližji in tvori navadno največji in glavni del slike. Ker je našemu očesu najbližje, ga tudi najrazločneje vidimo, kar mora biti na sliki s primerno ostrino poudarjeno. V ospredju je navadno tudi glavni ali pravi motiv posnetka, pa bodisi da je živa stvar ali pa kak predmet. Da bo pa ta glavni motiv v sliki tudi plastično odražen od sredine in od ozadja v sliki, mora biti v taki razsvetljavi, da dobiva glavno svetlobo od ene ali druge strani, mogoče tudi od zadaj. Nikdar pa ne od spredaj, t. j. od one strani, s katere ga posnemamo. S tako razsvetljavo dobimo na predmetu poleg polno svetlih polj tudi senčne odtenke, kar napravi motiv plastičen. Mnenje, da imej pri snemanju solnce za lastnim hrbtom, je torej popolnoma napačno!

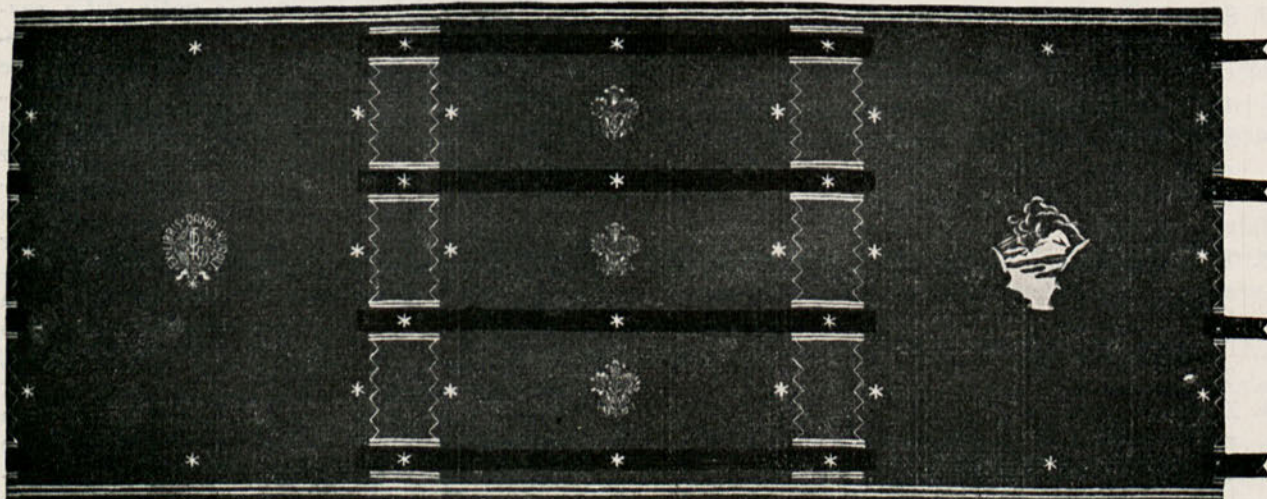
Zelo važna je nadalje lastna senca predmetov, ki naj bo v sliki vedno dobrodošla, kadar je v ospredju. Ne sme pa biti motiv v ospredju preveč raznolik. Čim bolj je enostaven, tem bolj je učinkovit. Na vsak način pa se je izogibati v ospredju predmeta ali celo osebe, ki se po svojem bistvu ne sklada z značajem slike. Pogosto je motiv ospredja že lepo oblikovano drevo ali njegov del, steza, mlaka, potok ali voda vobče in podobno. Pri uporabi oseb pa je priporočljiva precejšnja previdnost; kajti ako se prisotnost osebe le neznatno poudari, nastane iz pokrajine — portret

Spodnja mapa zaprta.

V splošnem naj prevladujeta v motivu ospredja ravnotežje in mir, da opazovalčevo oko ne bo begalo po sliki od enega kraja do drugega, temveč da se oko pri prvem pogledu ustavi in umiri na enem predmetu, t. j. na glavnem motivu, ki je navadno v ospredju.

Sredina slike je od aparata kakor tudi od opazovalca prilično oddaljena in tvori nekak prehod od ospredja k ozadju. To dejstvo je potrebno v sliki plastično izraziti. S tehničnimi sredstvi aparata je to kaj lahko mogoče s pravilno uporabo zaslonke. Ako je glavni motiv slike v ospredju, mora biti sredina slike za spoznanje medlejša, da glavni predmet izstopi. Napačno bi bilo, ako bi bila sredina prav tako ostra kot ospredje, ker bi v tem primeru izostala vsa plastika. Obrisi predmeta bi se spojili z obrisi sredine in vsa kompozicija bi ostala le v eni ravnini. Sredina slike pa mora biti zaradi svoje podrejene vloge sama na sebi zelo mirna, brez močnejših svetlobnih razlik in odtenkov, vse na korist glavnega motiva v ospredju, s katerim naj tvori harmonično kompozicijo. Še en primer naj omenim. Ako se namreč glavni motiv razteza iz ospredja v sredino slike, je tudi tedaj ravnati po gornjih navodilih, le s to razliko, da je za dosego plastike ravnati še bolj previdno. Ozadje zaključuje sliko in je prav za prav nje nebitveni del, akoprav je zlasti ozadje tisto, kar sliko poživi in napravi prikupno. Pri pokrajinski sliki tvori ozadje najpogosteje nebo. Kako pusta pa je pokrajina, ako je to nebo enolično, brez oblakov, in kako lepo učinkuje slika z lahnimi oblaki, pa če so še tako neznatni. Prav za prav jih na prvi pogled niti ne vidimo na sliki, toda opazili bi takoj, ako bi jih ne bilo. Sicer ima amater možnost, oblake vkopirati pozneje v nebo, toda to pač ne bi bilo vredno pravega amaterja, ker bi bila potvorba prirode. V ostalem velja glede ozadja vse ono, kar smo na-

Mapa v usnju, tridelna, odprta. Po osnutku inž. arh. Dom. Serajnika.

vedli pri sredini slike. Pripomniti je še to, da se potisne ozadje čimbolj nazaj in napravi kolikor mogoče mirno in enotno. Glavna teža slike je vendar v ospredju spodaj. Izjema bi bila le v primeru, da odpade motiv v ospredju, odnosno kadar slika predočuje glavni motiv v sredini ali ozadju, na primer solnčni zahod ali bližajočo se nevihto, ko v ospredju ni dovolj svetlobe in risbe ter tvori motiv svetloba in razgibanost v nebu.

V kompoziciji slike so nadalje zelo važne linije, ki delijo svetlobna polja in posamezne dele pokrajine. To so navadno obrisi gorá, polj, posamezna drevesa, vodna gladina, plotovi, pota, obzorje, potoki itd. Vse te linije morajo deliti dele slike v nekem sistemu ter se je izogibati zlasti sledečih grobih pogrškov: Slika ne sme biti nikdar razpolovljena s čimerkoli na dva dela, niti vodoravno niti navpično. Zlasti se je tega varovati pri posnetkih večjih vodnih površin, na primer jezer. Sploh simetrija v sliki ni dopustna. Ravno tako naj v sliki ne bo v vodoravni smeri nobene paralelne linije s spodnjim robom slike. Linije, ki so v sliki, naj ne bodo neprekinjene, ker učinkujejo dolgočasno.

Z linijami pa moramo slikovitost stopnjevati, ako vodijo v notranjost slike (na pr. pot, voda), ako se poševne linije sečejo pred stranskim robom in ako vzdržujejo ravnotežje v sliki. Vse to dosežemo z izbiro prave točke pri posnetku. Ako vodi več linij v poševni smeri paralelno z iste strani, morajo biti prekinjene od linije, vodeče poševno z nasprotne strani. Posamezna pokončna linija služi v ravnovesje, več vzporednih pa spravi nemir v sliko. Linije, ki delijo ospredje od sredine, naj ne bodo vodoravne in neprekinjene, ker taka razdelitev učinkuje trdo in neharmonično. Opazovanje prirodnih lepôt naj bo amaterju glavni pogoj za razumevanje slikovitosti. Kakor je bilo že zgoraj omenjeno, je bistveni del slike njena razsvetljava. Poudarili smo, da je nedopustno posnemati tako, da sta aparat in svetlobni vir v isti smeri. Osvetljeni predmet ali celotna pokrajina dobiva svojo plastiko od svetlih in senčnih delov. V tem oziru je nemogoče navesti pravilo; kajti vsaka slika zahteva svojo razsvetljava. Zato ni umestno snemati brez predhodnega ogleda in študija, ker bi bil sicer zgolj slučaj, ako bi se posnetek posrečil. Potrebno je, da si amater tisti predmet ali tisto pokrajino ogleda ob raznih dnevnih časih in se po temeljitem ogledu šele odloči za posnetek. Ako pa je na lovu za motivom, naj pazno izbira mesto, s katerega je predmet viden v najugodnejši svetlobi.

Zelo priljubljene so slike, posnete deloma ali celoma v smeri proti solncu. Pri tem se je varovati neposrednega svetlobnega vira. Aparat je postaviti tako, da na lečo ne pada neposredna svetloba, bodisi da predmet pred aparatom dela leči senco ali pa da je solnce za oblakom. V vsakem teh

primerov bodo sence predmetov padale proti aparatu, kar napravi sliko močno zanimivo in plastično. Taki posnetki so mogoči le s primernim filtrom, a pri njih razvijanju je postopati zelo previdno.

Kot najvažnejšo pa je smatrati zahtevo, da je glavni predmet motiva osvetljen tako, da s tem stopi kar najbolj v ospredje. Važno je nadalje tudi to, da najvišja svetloba ni raztresena po vsej sliki, ampak da je osredotočena na enem mestu. Enotnost in harmonija v pogledu pravega razmerja med glavnim motivom in celoto je temeljno pravilo. Glavni motiv v sliki naj bo z vsemi sredstvi dvignjen, vse ostalo pa naj se zadrži tako glede velikosti in podrejenosti. V to svrhu je uporabiti tehnična sredstva aparata kakor tudi izkoristiti svetlobo, smer linij in razdelitev prostora. Slika mora biti dobro utemeljena in amater si mora biti na jasnem, z akaj mu slika ugaja, kateri obrisi in katere oblike so značilni. Razlikovati pa mora tudi učinke oblik ter tonov in barv, ker zlasti poslednje prepogosto zapeljejo k neutemeljenemu posnetku.

DROBIŽ

Iz uredništva. Ko smo izdali deset številčk «Slovenskega tiska», smo zaključili prvi letnik, odnosno prvo knjigo te revije, ki je zase primerna celota. — Potem smo izdajanje za nekaj mesecev prekinili, ker nismo imeli dovolj primerne in dobrega gradiva. Stvari sami to ne škoduje. Manj občuten je presledek med dvema letnikoma, kakor v tekočem letniku. — Sedaj začnemo z novo, drugo knjigo ter prosimo vse poklicane za dobre in primerne prispevke.

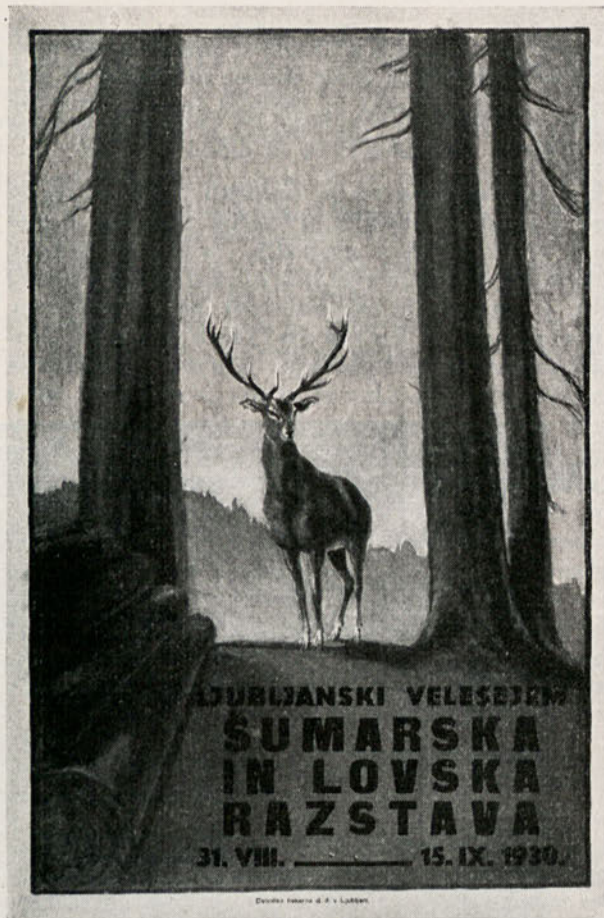
Šlebingerjevo «Slovensko bibliografijo» za leto 1929., ki je izhajala v prvi knjigi «Slovenskega tiska», smo, izpopolnjeno z imenikom avtorjev, prevajalcev in urednikov ter z vsebinskim pregledom, izdali v ponatisku v priročni obliki. Knjižica stane Din 24— in jo dobite v vsaki knjigarni.

Chromosov stručni list. Tvrdka «Chromos» v Zagrebu izdaja priporočljiv strokovni list «Chromos», stručni list grafičke tvrtke «Chromos» za unapređenje grafičko-tehničkoga rada. List je sicer namenjen za reklamo imenovane tvrdke, odnosno tvrdk, ki jih «Chromos» zastopa, toda ima mnogo novosti, ki se pojavljajo na trgu, in dobra praktična navodila.

Prememba posesti. Tiskarno «Slovenijo» v Ljubljani, ki je bila last gosp. Karla Čeča, ravnatelja Jugoslovanske tiskarne, sta kupila njena prejšnja najemnika gg. Kolman in Lapajne.

Rudolph Becker's Kleinbücherei. Rudolph Becker, Leipzig C 1, Stephanstrasse 8, je izdal v žepni obliki brošuro «Hochdruck, Flachdruck, Tiefdruck» von Cato, ki opisuje te tri panoge tiska kratko in jedrnat, obenem pa zadosti temeljito, tako da je knjižica res priporočljiva. Za primerjavo ima knjižica tudi primerne priloge.

Priloge. Današnji številki je priložena priloga tvrdke Hans Wunder, Wien, in pola slik k članku o fotografiji.

Plakat 63×95 cm, tisk iz izdolbenine v treh barvah.
Po osnutku prof. Iv. Vavpotiča.

JEZIKOVNO REŠETO

UREJUJE DR. KOLARIČ RUDOLF

Uvideti = einsehen = intellegere.

U videl je, da napačno ravna. — Ali ne moreš tega uvideti? — Ogromnega dela velika večina ne vidi. — Sicer pa to razmerje lahko uvidimo. — Uvidel je, koliko diletantizma je v naši literaturi. — Jaz ne uvidevam potrebe, čemu vzdrževati tale bitja.

Glagol uvideti je dobeseden prevod nemškega in latinskega izraza. Zato ni naš domač in pregnati ga moramo iz lepe knjige še posebno radi tega, ker imamo svoje, že od nekdaj v živi rabi in pomenski mnogo bogatejše izraze: spoznati, sprevideti, opaziti, razumeti in morda še kakega; torej: Sprevidel je, da napačno ravna. — Ali ne moreš tega razumeti? — Ogromnega dela velika večina niti ne opazi. Sicer pa to razmerje lahko spoznamo. — Opazil je, koliko diletantizma je v naši literaturi. — Jaz ne vidim (čutim) potrebe, čemu vzdrževati tale bitja. S. B.

Doli visečih žic se ne dotikajte!

Ta napis, ki sem ga pred nedavnim bral nekje v novomeški okolici na drogovi, na katerih so pritrjeni elektrovodi, kaže, kako malo mislijo ljudje s svojimi možgani. Doli viseče žice pravijo menda samo radi tega, da jih ločijo od gorivisečih. Toda takih žic nisem še nikoli nikjer videl in jih še nihče ni. Doli je lep posnetek nemškega herab in v slovenščini popolnoma odveč, saj že glagol vseti izraža smer in stanje. S. B.

Kako slovenimo mehr oder weniger?

Nemški mehr oder weniger slovenijo nekateri kratko in malo z več ali manj. Nihče pa ne pomisli, da se pravi mehr po slovensko več (plus) in bolj (magis) in da se more potem takem reči včasih več ali manj, včasih pa bolj ali manj. Pred pridevnikom mora stati bolj, ker primernik opisujemo samo s tem prislovom, pred samostalnikom pa več. Ta razloček je jasen ko beli dan in ni prav nič težak, da bi si ga ne mogel vsakdo zapomniti. Kljub temu pa skoro dosledno beremo več ali manj. V primerih: več ali manj opravičeno, smo več ali manj individualni, — vzorci prilog so več ali manj dobri, — ima več ali manj reklamni značaj, — knjige imajo obliko... več ali manj posrečene kronike, — te stvari ostajajo javnosti več ali manj neznane, — čim več ga je mrcvaril... se mora nadomestiti več z bolj.

Pravilni so primeri: v sobi je vedno več ali manj prahu, — povsod je več ali manj nevarnosti. Sicer pa moremo izraziti marsikje dosti bolj slovenski s kolikor toliko; prim.: To je kolikor toliko upravičeno. — V sobi je vedno kolikor toliko prahu. S. B.

To ne odgovarja resnici.

Stavba odgovarja vsem društvenim potrebam. — Vprašanje zgraditve nove carinarnice, ki bo odgovarjala vsem zahtevam... — Nova oprema bolj odgovarja modernim ilustriranim listom. — Imenovanje nemškega prelata odgovarja konvencijam. — Neodgovarja joče zamenjamo.

Že brez ozira na to, da so ti stavki goli prevodi nemških, oziroma sestavljeni po nemškem kopitu (prim.: das entspricht nicht der Wahrheit), je to napačno, kajti resnica, stavba, carinarnica, oprema, imenovanje ne vprašujejo prav nič in se tudi ne dajo vprašati. Pa tudi entsprechen se ne pravi po slovensko odgovarjati, ampak ustrezati, strinjati se, ujemati se, prilegati se, v skladu biti s čim, zadoščati, ugoditi itd.

Zgornji primeri se torej slovenski glasijo:

To ne ustreza resnici, to se ne strinja z resnico, ali na kratko: to ni res, ali kot pravi naše ljudstvo: to je laž. — Stavba zadošča

vsem društvenim potrebam. — Vprašanje zgraditve nove carinarnice, ki bo ustrezala vsem zahtevam. — Nova oprema se bolj prilaga modernim ilustriranim listom. — Imenovanje nemškega prelata se strinja (je v skladu) s konvencijami. — Neustrezajoče ali kar ne ustreza (ugaja), zamenjamo. S. B.

Prilastek, rabljen v nemškem duhu.

V slovenščini stoji prilastek za apelativnim samostalnikom. Nemška je torej stava: Planinka čaj, Roza milo. Pravilno se to glasi: Čaj Planinka, milo Roza. Nemško je tudi izražanje: Smirna preproga, slovensko je: smirenška preproga. A. M.

I Z R A Z O S L O V J E

črke, izpolnilne (za dvobarvni tisk) — Grund-schrift, Eindruckschrift
 obrisne — Konturschrift
 odvišne — Defektschrift
 za dvobarven tisk — Buntschrift
 hrapavina (pri tisku z želatine) — Runzelkorn
 izboljševanje (slike na plošči) — Deckarbeit
 izpiranje — Baden
 izpršiti — abrausen
 jedkanje črtnih klišejev — Strichätzung
 jedkaven — ätzbar
 jeklo, gladilno — Polierstahl
 ključ natikač — Steckschlüssel
 kolo, zobato — Zahnrad, Kamrad
 kopel — Bad
 solitrnokisla — Salpetersäurebad
 kopelnica — Badeschale
 kreda, prana — Schlämmkreide
 krivuljnica — Kurvenscheibe
 luknja za oljenje — Ölloch
 napraviti (ploščo) za svetlobo neobčutljivo — de-sensibilisieren
 napraviti (ploščo) za svetlobo občutljivo — sensi-bilisieren
 nož za obrezanje roba — Facettierstahl
 občutljevalec — Sensibilisator
 odliček, ploski — Flachstereotyp
 polni — Vollgusstereotyp
 valjni — Rundstereotyp
 odlivalec — Stereotypour
 okrožje toka — Stromkreis
 osvetljevanje, osvetlitev — Belichtung, Exponie-rung
 osvetljevati — exponieren
 poglobljevanje slike (z jedkanjem) — Punkttief-ätzung
 pogon, poseben — Spezialantrieb
 pravilen — korrekt
 preizkusiti — ausprobieren
 prilitek — Gusszapfen, Anguss (überhängender Teil des Buchstabes)

priteklina — Zubehör
 raziti — ritzen
 razvijalec — Entwickler
 rez, zlata (pravilo somerja) — Goldener Schnitt, «Goldener Zirkel»
 rezkač (orodje) — Fräser
 risba, peresna — Federzeichnung
 sestavek, stiskan (določen za razmetavanje) — Ablegesatz, Ablegeform
 sestaviti (stroj) — (auf)montieren
 sklenina — Email
 skobeljnik za črke — Schrifthobel
 smirek — Schmirgel
 stavec in strojnik obenem — Schweizerdegen
 staviti (tiskati) čez vso širino — per extensum setzen (drucken)
 staviti na las točno po predlogi — «Männchen auf Männchen» setzen
 stikalo — Schalter
 število obratov — Tourenzahl
 tisk, istočasen, z več prelivajočimi se barvami — Irisdruck
 na pločevino — Blechdruck
 s slikami, ilustracijski — Illustrationsdruck
 z želatine, barvasti — Farbenlichtdruck
 z želatine na bakru — Kupferlichtdruck, Helio-gravüre
 z želatine na filmu — Filmlichtdruck
 tiskarna, časopisna — Zeitungsdruckerei
 točka, svetlobna — Lichtpunkt
 najsvetlejša — Hochlicht, Spitzlicht
 tok, vrtilni — Drehstrom
 torilce — (Ätz)schale
 varilnik — Schweissapparat
 variti — schweissen
 varovalka, pregorela — Kurzschluss
 voda, barvilna — Färbungswasser
 za razvijanje — Entwicklungswasser
 vodilce, kotno, za menjavo kratkih sprožil — Führungswinkel der Auslösungsstäbe
 vrž, vréza — Gravure
 vrezovalec — Graveur
 vrsta črk — Schriftgattung, Schriftcharakter
 vtikač — Stecker
 vmesni — Zwischenstecker
 vtikalo — Steckkontakt
 vzvod zbiralnika — Sammler-Elevatorhebel
 izpahovalni — Ausstosshebel
 tipke — Tastenhebel
 vmesni, za sprožitev razpiralcev — Spatien-keil-Zwischenhebel
 zavorni — Bremshebel
 za pogon — Ein- und Ausrückhebel
 zaganjač — Anlasser
 za uravnavanje toka — Regulieranlasser
 zajera — Gehrung
 zaslon, varovalni — Schutzhaube
 žaga za rezanje vrst — Zeilensäge
 želatina, kromova — Chromleim (Chromgelatine)
 žlebič za olje — Ölkanal

BRZI STROJ BERTHOLDA

BERTHOLD & STEMPIEL GES.M.B.H

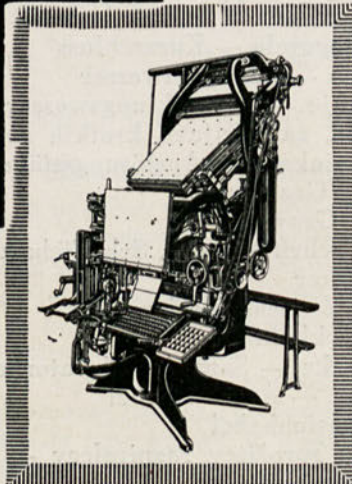
LIVARNICA ČRK IN TVORNICA ZA IZDELOVANJE ČRT IZ MEDI
WIEN V. GRÜNGASSE 16 A

Velika izbira črk, okraskov in medenih črt,
popolna oprema tiskarn. Velika izbira črk v
cirilici. Črke za ročni stavek, ki so enake črkam
stavnega stroja Linotype.

**TVORNICE: WIEN BERLIN FRANKFURT A.M LEIPZIG
STUTT GART OFFENBACH RIGA BASEL BUDAPEST**

Metropolis

LINOTYPE

Linotype
s štirimi matičniki

je stavni stroj, ki še nikoli ni
razočaral svojega gospodarja

●
je vedno zanesljiv, vsestran-
sko uporaben za vsa, tudi
najtežja dela

●
je dovršen v svoji sestavi, ne-
dosegljiv v zmogljivosti, prvo-
vrsten v kakovostnem delu

NI NADOMESTILA ZA STROJ
L I N O T Y P E

GUTENBERG-HAUS GEBR. GEEL, WIEN VII.

MILAN K. ILKIĆ
BEOGRAD: Zaderska ul. 8
MIROSLAV SCHOLZ
ZAGREB: Jurjevska ulica 25 a

NA ROGLI:
PRI KOŠNJI

BLED: NA GRAJSKI PRISTAVI

NA POTI S KATARINE

SREDNJI VRH: MARTULJEKOVA SKUPINA

CESTA
NA
VRŠIČ:
RAZOR

RAZGLED S SREDNJEGA VRHA

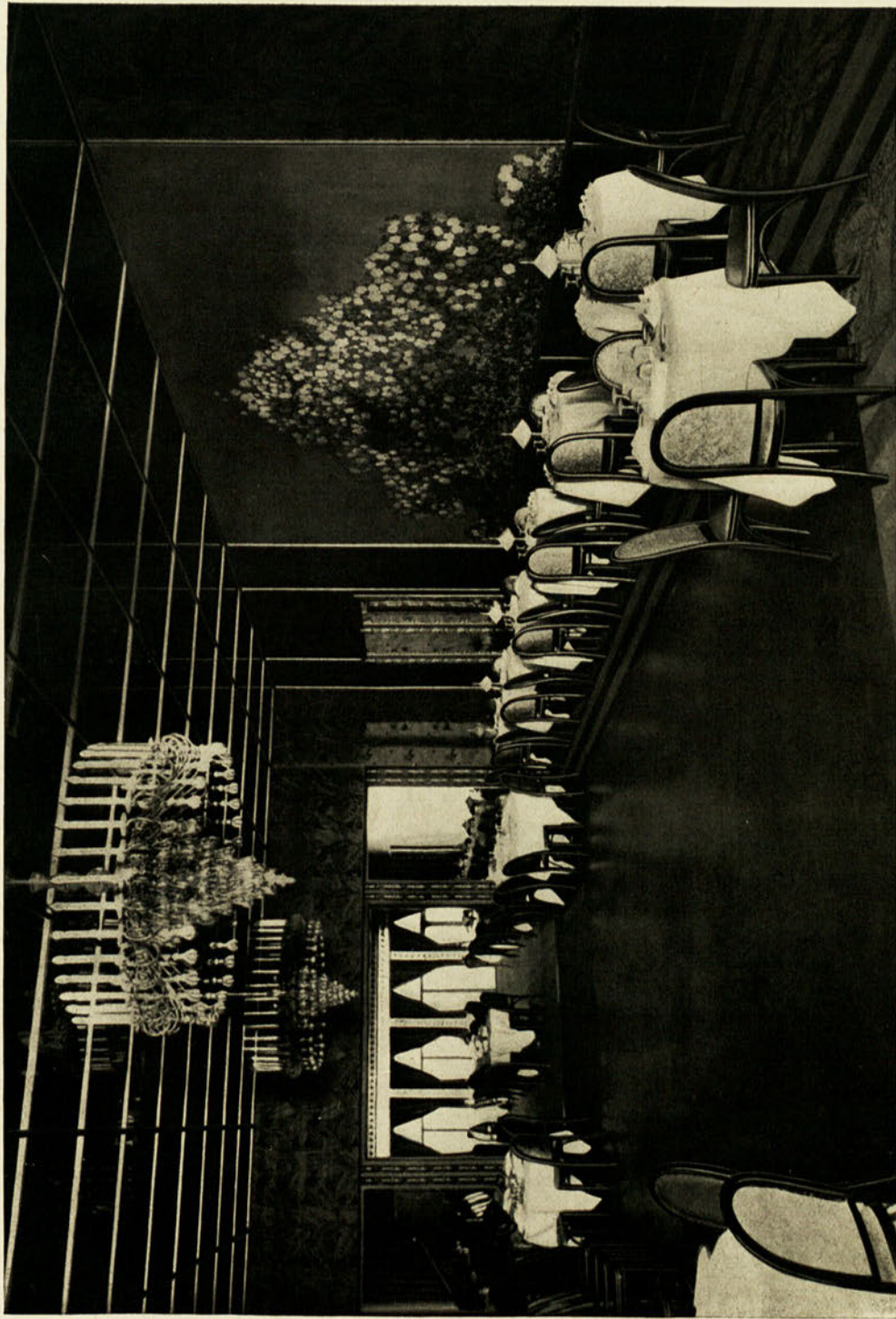

Z NAŠIH
DOLOMITOV

JUTRO NA
KLOPNEM
VRHU

DRUCKFARBENFABRIK HANS WUNDER, WIEN, XVII.

Ball Room, Central Park-Casino, New York (Aus dem Neuheitenkatalog der Thonet-Mundus Ges. m. b. H., Wien)

DOPPELTONFARBE Nr. 407

TOVARNA ZA TISKARSKE BARVE
HANS WUNDER
BERLIN-WIEN XVII

BARVE ZA VSE GRA-
FIČNE STROKE, PÓKOSTI,
MASÁ «GERMANIA» ZA
TISKALNE VALJARJE

SIEGWERK
INDUSTRIE-GESELLSCHAFT
M. B. H.

SIEGBURG, RHEINLAND
dobavlja barve za tisk iz izdolbenine
za vse vrste tega tiska v svetovno-
znanih, povsod priznanih kakovostih

LIPA **MILL** D. D.

TOVARNA KUVERT IN KONFEKCIJA PAPIRJA
ZAGREB, Maksimirska cesta 10

Telefon 6-37 **KUVERTE** Telefon 6-37

navadne, trgovske, službene, denarne
iz platnenega papirja posebne veli-
kosti izdelujemo v roku osmih dni

PISALNI PAPIR

v mapah in škatlah od najcenejšega izvoznega do najfinejšega modernega blaga,
posetnice, poročna oznanila, trgovske knjige, registri, beležnice, vzorčne
knjige, zvezki, osmrtnice, note itd.

KARL FUNDER

TVORNICA PAPIRJA IN LESE-
NINE, LESNA INDUSTRIJA
ČRESLARNICA

MOLBLING

POŠTA TREIBACH-ALTHOFEN, KOROŠKO, AVSTRIJA

ZDRUŽENE PAPIRNICE
VEVČE, GORIČANE IN MEDVODE
D. D. V LJUBLJANI

NAJVEČJA PAPIR PROIZVAJAJOČA
INDUSTRIJA V KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

GLAVNO ZASTOPSTVO IN SAMOPRODAJA V SLOVENIJI

KASTELIC & DRUG, LJUBLJANA

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO ALEKSANDROVA CESTA 9

BRZOJAVI: KASTELIC DRUG LJUBLJANA

TELEFON 21-50

«CHROMOS»

D. D.

Tvornica grafičnih barv, firnežev, mase
za valjarje, regalov in ostalih potrebščin

TVORNICA S A M O B O R

Z A G R E B

Frankopanska ulica 12

Telefon 5955

B E O G R A D

Topličin venac 4—6

Telefon 4108

LASTNA TVORNICA

za izdelovanje regalov in omar za
črke, kakor tudi vseh vrat lasenega
pohištva za tiskarne

SKLADIŠČA:

Maks Dachs
Ljubljana
Prule 23

Petrović & Comp.
Sarajevo
Koroščeva ulica 15

Jakša Szekler
Osijek 1.
Anina ulica 8

GLAVNA ZASTOPNIŠTVA

največjih in najbolj slovečih sve-
tovnih tvornic za celokupno grafično,
knjigoveško in kartonaško industrijo

BOGATA ZALOGA

vseh potrebnih pomožnih sredstev
za tiskarne, litografije, offset, knji-
goveznice in kartonaže

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PRORAČUNE